

Р Е Ц Е Н З И Я

от доц. д-р Нено Ст. Димов – вътрешен член на научно жури, назначено със Заповед РД 38 – 246/02.06.2014 г. на Ректора на СУ „Св. Кл. Охридски“; e-mail: n_dimov@mail.bg

на дисертационен труд за придобиване на образователната и научна степен “доктор” по професионално направление „4.4. Науки за Земята, Икономическа и социална география (регионално развитие)“, към Катедра „Регионална и политическа география“ при Геолого-Географски факултет на СУ „Св. Климент Охридски“ на тема: „ОРГАНИЗАЦИЯТА НА ПРОСТРАНСТВОТО“ В АВСТРИЯ: ГЕОГРАФСКИ ПРОБЛЕМИ И ПЕРСПЕКТИВИ“, разработен от редовния докторант асист. Ивайло Цветанов Стаменков.

Представеният за публична защита дисертационен труд на тема „Организацията на пространството“ в Австрия: географски проблеми и перспективи“ от Ивайло Цветанов Стаменков е първото цялостно научно изследване в България за същността и спецификата на хоризонталната организация на географското пространство на Австрия. Проблемната област в която извършва своите изследвания дисертанта е актуална в две основни направления – първото, по отношение на използваната методика и второто, приложимостта на получените резултати. Ивайло Стаменков е редовен асистент по икономическа и социална география на страните в катедра „Регионална и политическа география“ при Геолого-Географски факултет.

1. Оценка на процедурата по защита на дисертационния труд

Ивайло Стаменков завършва бакалавърска степен „туризъм“ в СУ. Той е магистър по „Регионално развитие и управление“ от 2008 г. Защитава отлично дипломната си теза. През 2010 г. след успешно положен конкурсен изпит е зачислен на редовна докторантура към катедра „Регионална и политическа география“, с научен ръководител проф. д-р Петър Стоянов (Заповед РД 20-613/08.04.2010 г. на Ректора на СУ). Поради избирането му за редовен асистент, редовната докторантура на Ивайло Стаменков е трансформирана в задочна форма на обучение (Заповед РД 20-976/22.07.2011 г. на Ректора на СУ). От м. октомври 2012 г. до м.март 2013 г. докторантът провежда специализация в „Института по

география и регионални изследвания“ при Виенския университет Австрия, под научното ръководство на проф. д-р Петер Йордан. Поради изтичане срока на докторантурата Ивайло Стаменков е отчислен с право на защита (Заповед РД 20-1512/20.11.2013г. на Ректора на СУ). Към документацията е приложено удостоверение за резултатите от положените изпити при изпълнението на индивидуалния план на докторанта (Изх. № 69/26.05.2014 г., Декан на ГГФ). Авторът на дисертационния труд е публикувал 3 научни статии (в т.ч. 2 под печат), свързани с темата на неговото изследване. На 12.V. 2014 г. със Заповед на Декана на ГГФ е проведено заседание на Катедрения съвет с участието на външни специалисти и взето единодушно решение за откриване на процедура по защита на дисертационния труд. Извършеното изследване е самостоятелно дело на Ивайло Цветанов Стаменков.

С решение на ФС на ГГФ и Заповед РД 38-246/02.06.2014 г. на Ректора на СУ е утвърден състава на научното жури по процедурата. На първото заседание на журито бяха избрани председател и рецензенти. Процедурата е в съответствие с изискванията на ЗРАС и Правилника за устройството и управлението на СУ. Пропуски и несъответствия на всички етапи до защитата не са констатирани.

II. Относно структурата и съдържанието на дисертационния труд

Представеният дисертационен труд е в обем от 179 стр. текст, структуриран в три глави, увод и заключение. Към основния текст са добавени 10 стр. използвана литература (основно на латиница) и 56 стр. приложения – карти, картосхеми, таблици и диаграми. В увода дефинираната цел е ясна – да се анализира генезиса, динамиката и функционирането на австрийската организация на пространството и да се открият ролята и предимствата на географията при оптимизиране на устройствената политика. Задачите които се решават от дисертанта са обобщени в увода и следват възприетия принцип за системно единство на триадата „теория – емпирика – практика“.

Възприетата структура на изследването включва теоретико-методологични основи на изследването, емпиричен разрез и мониторинг при изследване на пространството на Австрия, и съдържание на политиките за организация и устройство на пространството. Заключениеето представя общо получените

резултати от извършеното изследване в трите глави. Прави впечатление, че в дисертационния труд не е отделено място за кратки и целенасочени сравнения между организацията на пространството между Австрия и България, което би придало много по-голяма добавена научна стойност и приложимост на изследването. Основната част от анализа е базирана на използвани и коректно оценени нормативни документи и стратегически програми за организация на пространството. Общата оценка за дисертационния труд след подробното ми запознаване с него е положителна. Ивайло Стаменков е придобил умения и компетенции за извършване на оригинални научни изследвания, с открояващо се самостоятелно мислене, като е приложил оригинален, творчески подход при обосноваването на важни решения (с методична и приложна насоченост), свързани със сложни, хетерогенни пространствено-организационни проблеми на социално-икономическото и културно-екологичното развитие и хоризонталната и вертикалната организация на географското пространство на Австрия.

III. Оценка, научни достойнства и приноси на дисертационния труд

В *първа глава* е извършен кратък анализ на възникването на идеите за „организация на пространството“. Основателно по-голямо внимание е отделено на възникването и развитието на организацията на пространството в Австрия. Докторантът установява, че началото на тези идеи е късното Средновековие, а самият процес не може „... да се конкретизира в една година“ (с.18). След като предлага една периодизация на формалната организация на пространството (ОП) в Австрия, която завършва със специални текстове в Конституцията и приемането на Закон за ОП (с. 19 - 26), авторът разкрива географския сегмент в тази управленска и изследователска дейност, както и нейната обща теоретична конструкция. Коректно е посочено силното влияние на немската географска школа. Ивайло Стаменков демонстрира убедително задълбочено познаване на научната литература в тази област. Той достига до вярното обобщение за интегралната същност на ОП, което сега се възприема от обществото в две направления – популярно и научно (с. 36). Отделено е място на същността и динамиката на основната категория при ОП – регион (район) (с. 41 - 46).

При съдържателния анализ на първа глава се констатира и някои незавършени обяснения. Авторът класифицира теоретичните подходи използвани

при ОП на аналитични и и нормативни, но втората група не е оценена (с.48). Второ, констатацията, че по-новите щандортни и агломерационни теории „... не могат да представят убедително феномените на централността“ изисква по-задълбочена и аргументирана доказателственост. Целесъобразно е Ивайло Стаменков да завърши тази глава с едно авторско, съвременно дефиниране на процеса „организация на пространството“.

Втора глава е посветена на емпиричното „изследване на пространството“ в Австрия. В нея основната конструкция на анализа е триадата „система за наблюдение – концептуални въпроси и методологични проблеми“ на ОП. Изходната теза на докторанта е, че основен инструмент за координиране на дейностите по пространственото планиране и ОП е документа Австрийска концепция за пространствено развитие (АКПР). Чрез тази концепция се осъществява функционалното, регионалното и локалното интегриране на дейностите по ОП на федерално равнище, по провинции и общини (с. 53). Логично при емпиричното изследване на пространството важно и определящо значение има използваната система за наблюдение. Тази система е част от действащата Европейска обсерватория за наблюдение на пространството (ESPON). Използваните индикатори са систематизирани в три групи – базови, интегрални и единични (с. 53 - 54). Приведени са убедителни примери и доказателства за използваната „Система за наблюдение на пространството“, което показва, че Ивайло Стаменков познава в дълбочина специфичните особености на географското пространство на Австрия. Последователно са характеризирани 6 концепции за ОП, които разкриват пространствената йерархия на използваните единици за планиране и управление на социално-икономическите и екологичните дейности в страната (с. 71 - 84).

С важно значение е третия компонент от втора глава – методологичните проблеми на емпиричното „изследване на пространството“¹. Основен акцент са

¹ Прави впечатление, че автора използва две понятия по един и същи начин на обозначаване: „организация на пространството“ и „изследване на пространството“, без да се аргументира и да изведе различията между тях. Ако „организация на пространството“ се приема и използва пряко в неговото изследване от немската научна школа, то кавичките използвани за понятието „изследване на пространството“ следва да отпаднат. В противен случай, това поражда двусмислие, неточност и не е коректно. Бел. Н.Д.

използваните 98 индикатора, обединени в 7 „индикаторни клъстера“ (с. 86). Практиката в Австрия е поддържане на актуална информация за индикаторите в АКОП – атлас (Австрийска конференция за „организация на пространството“). Анализирани и оценени са географските подходи при изследване на пространството. Тук обаче, авторът надценява идеята за предимствата на изследователските подходи на странознанието: „от долу нагоре“, използван при класическите регионални изследвания, и „от горе надолу“, с по-добри възможности и приложение при разработване на стратегическите документи за организация на пространството и пространственото планиране. Методологичните проблеми на ОП обаче не са изведени и дефинирани. Емпиричното изследване на пространството на Австрия завършва с разкриване структурата на пространството, описание на социално-икономическите диспропорции и структурни промени и характеризирани на пространствените взаимодействия (на примера на туризма) (с. 95 – 112). Дисертантът приема, че емпиричното изследване на пространството съдържа три компонента – разкриване на формираните структури в пространството, проследяване на пространствената динамика и дефиниране на хоризонталните диспропорции на природно-социалните системи и разкриване и измерване на същността на пространствените взаимодействия. Може да се оспорва предложения алгоритъм в неговата непълнота, но той позволява да се разкрият общите и специфичните тенденции в организацията на пространството.

Правилно са посочени и проблемните зони в тази триада – пространствено-функционалния подход при приложение на модела за централните места, децентрализация в управлението на организацията на пространството и полицентрично пространствено развитие, като фундамент за извършване на преход към устойчиво, балансирано, иновативно и приобщаващо развитие. В тази част се разкриват аналитичните възможности и подходи на дисертанта, както и направените обобщения които имат приносен характер.

Допуснати са известни неточности в използваните понятия и обяснения – например „децентрална концентрация“; „географията като една от плановите науки“; не са изведени тенденциите при организацията на градските пространства

в Австрия; формираните пространствени природно-социални структури трябва да се оценяват преди всичко по тяхната интегрална (районна) ефективност.

Трета глава съдържа добрите практики на Австрия при управлението на процеса „организация на пространството“. Основните акценти са в три направления – европейската перспектива в организацията на пространството в Австрия; инструментите, пространствените равнища и политиките при пространственото планиране; и същността и видовете на ресорните политики в светлината на пространственото им планиране. Ивайло Стаменков демонстрира задълбочено познаване на системата за управление на територията и оценява вярно същността и целите на основните, стратегически документи в областта на пространственото планиране в Австрия и Европейския съюз. На това основание той успешно защитава тезата за необходимостта от утвърдена система на нормативни документи и коректно разписани задачи за изпълнение, от органите на централната, регионалната и местната власт по организация на пространството.

Аналитично и коректно са описани използваните инструменти при реализация на политиките за организация на пространството (с. 127 - 134). Авторът основателно отделя внимание на използваните пространствени структури за регионално планиране и съдържанието на секторните програми. Така чрез тях се осигурява функционалното свързване на федералните с локалните политики за организация и управление на територията. Интересен е опитът на Австрия, представен от докторанта, за използване на неформални пространствени структури при организация на пространството. Например за поддържане функционалното единство в управлението на територията, са въведени „малки региони“ и представляват „интеркомунално обединение на различен брой общини“ (с. 132). Целта на тази хоризонтална интеграция е оптимизиране на локалните идентичности и изпълнение на общи проекти. Всъщност това е добрата управленска практика в Австрия за реализиране на устойчив териториален синергетичен ефект.

Компетентно са представени плановете равнища на политиката за „организация на пространството“ (с.134-149). По-конкретен и аналитичен трябваше да бъде анализа между областното и регионалното планиране (равнища), защото въпреки наложената специфика и съществуващи различия,

остават съмнения за повторения – например областното равнище е и регионално. С приносен характер е извършеният анализ на политиките по организация на пространството в общините на Австрия и направената коректна оценка на ресорните (секторни) политики. Приложна стойност имат обобщенията за икономическото стимулиране на областно и локално равнище, политиките за хоризонтално регулиране на пазара на труда и провежданата инфраструктурна политика (с. 163 - 174).

Научните приноси в самостоятелното изследване на Ивайло Цветанов Стаменков са следните:

- Представена е съществуващата система на организация на пространството в Австрия, която е нормативно регламентирана и институционално утвърдена. Тя е в основата на териториалната (хоризонтална) организация и управление на федералната държава;
- Направен е успешен опит за систематизиране и дефиниране на важни алгоритми, използвани главно в плановата и управленската практика на организация на пространството в Австрия;
- Разкрита и оценена е политиката на планиране и управление на регионалното и местното развитие между Европейския съюз и Австрия, както и модела за функционално, ефективно и устойчиво интегриране на ресорните (ресорните) политики на територията.

Големият обем от приложения към дисертацията на Ивайло Стаменков са ценни, много указателни и пряко свързани с отделните раздели.

IV. Препоръки и критични бележки по дисертационния труд

Аналитичният подход използван при оценяване на дисертационния труд е основанието за следните препоръки и критични бележки:

- Целесъобразно е в структурата и съдържанието на извършеното изследване да присъстват повече сравнения и оценки с България. За това една от задачите трябва да бъде трансфер на опит и добри практики в „организация на пространството“ от Австрия към България и обратно.

- Задължително е научните публикации на автора да бъдат посочени (цитирани) в използваната и приложена литература.
- Необходима е още по-голяма прецизност на използвания в изследването понятийно-терминологичен апарат.

Авторефератът отразява напълно структурата, съдържанието и научните приноси на Ивайло Цветанов Стаменков.

V. Заключение

Дисертационният труд на асист. Ивайло Цветанов Стаменков е в съответствие и отговаря на изискванията на чл. 6, ал. 3 от Закона за развитие на научния състав на Р България. С него авторът доказва убедително възможностите си, за извършване на самостоятелни научни изследвания, да предлага обосновани и целесъобразни решения за плановата и управленска практика по организация на пространството. На основание на доказаните научни достойнства и приноси в изследването, дело на Ивайло Цветанов Стаменков и съобразно изискването на чл. 10, ал. 1 от същия закон, оценявам положително дисертацията „Организация на пространството“ в Австрия: географски проблеми и перспективи. Предлагам ва уважаемите колеги от състава на научното жури да бъде присъдена образователната и научна степен „доктор“ на асист. Ивайло Цветанов Стаменков, по професионално направление 4.4. Науки за земята, Икономическа и социална география (регионално) развитие.

26. VII. 2014 г.

Рецензент:

/доц. д-р Н. Димов/